

tando omnis tollit perplexitas, & anxietas, etiam obligeatur in tali materia ad tuorem, & probabilitorem.

Quarto arguit: probable, & improbile opponuntur contradictorie: ergo si improbabilis opinio nonquam licet in quavis materia eligi potest, inferitur ex contra probabilem licet in qualibet eligi posse, alias contradictriae non opponerentur, si illud quod de uno negatur, de altero affirmari non posset. **Conf.** quia opinio affirmans, & docens posse aliquem sequi opinionem minus probabilem, & tutam relata tuori, & probabilitori, modo propter autoritatem Doctorum communiter eam defensionem causa est probabilior opposita ergo operans juxta opinionem minus probabilem secundum eum fui objecti operatus juxta probabilitorem, ideoq; tutę, & licet. **Rcp.** negando consequentiam cum eis probationale: non enim necesse est, quod quicquid de uno negatur contradictrio, affirmare de alio; nam de affino v. g. negatur intellectio, & tamen non necessario affirmatur de non affino, nam in multis reputatur haec negatio, quae non sunt intellectiois capacia, unde non valeat arguere, alius non est intelligens, ergo non affinus est intelligens. Ad Confirmationem, equidem Doctores modo communiter affirmant, posse nos sequi minus probabilem, & tutam in aliqua materia, non autem in omnibus, immo id omnes communiter negant, ut fateur arguens ipse n. 36. & idem negatur, quod se quando hanc opinionem sequitur ratione, & probabilitore.

Quinto probat specialiter, ex obligatione virtutis Religionis in confidencie, & administrantis Sacramentis nos non teneri ad tuorem, & probabilitorem, sed posse sequi minus tutam, dummodo sit probabilis, etiam quando tractatur de valore, & integritate Sacramenti: quamvis enim sit minus tutam, prudenter operatur sicut in aliis materiis conceditur, & per consequens licet. Confirmatur, opinio probabilis ut talis, veritatem includens ergo Juxta licet eam amplectitur, antecedens partem statim ac quod est probabilis, habet rationem veritatis cum intrinsecus falsitatem ostendit. Consequentia probatur, quia sicut nemo eligere tenetur, quod est securius, & perfectius, sed tantum, quod est lecerum, & tutum; ita etiam neque eligere tenetur, quod est verius, & tutus, sed folium, quod est verum, & tutum.

Respondeo, negando assumptum, quia ex prolatione sententiae secundum minus probabilem habitur ius alterius, eique damnum infertur, quod justè nequit facere Index, cui ex officio incumbit servare ius alienum, & unicuique tribuere, quod solum est, ne in iudicando sit perfornatum acceptator. Nequivaleat pars ex aliis materiis deducit; quia in aliis operando secundum minus probabilem non habitur lex, nec Deus legislator; etenim persona privata in honestate suarum actionum procurans sibi soli providerit tenetur ad evitandum peccandi periculum, ac Deum offendendi, quod per solam probabilem assequi potest, cum id solum ex eius prudenti judicio dependeat, & non aliunde, ut si prædictum est; Nec etiam valet dicere id solùm procedere de probabilitore opinionis ex parte facti, non vero ex parte iuris, quia non id numerum legum, aut statutorum interpretationis magis facit unum parti, quam alter, quia in sua libertatem habet Index sequenti opinionem etiam minus probabilem; Non in quaum valer, quia ut dictum est n. 147, in fine ex probabilitore opinione in facto resultat quoq; probabilitore opinio in iurecum quia, si Index posset sicut eligere minus probabilem ex parte iuris, posset eadem ratione ex parte facti, ut bene dedit Bardi dis. 4.6.27.n.7a, quia sicut rationes v.g. que in iure militante pro Paullo probabilem redditur tentiantur ex parte Pauli pro parte iuris, juxta quam licite potest Index decidere, ut contendit Vitalis, ita ego dicam teles, & instrumenta pro codem Pauli in iudicio producere probabile redditum factum ex parte ipsius Pauli; atq; id sicut lictum erit sequi opinionem illam minus probabilem ex parte iuris, ita eadem ratione licet erit sequi illam, quae est minus probabilis circa factum, nam eadem ratio utroq; militat. Ad Conf. negatur assumptum cum eius probationale; quia nec opinio probabilis, utrals, veritatem includit à parte rei, aliquo effe ipso opinio vera, & oppositio fallaciam probabilitas intrinsecus opponit falsitati, aliquo nulla opinio probabilis posset esse falsa; sed probabilitas includit apparentiam veritatis ex rationabili fundamento, & intrinsecus opponit improbabilitatem, non autem falsitati; & plane miror, quoniam arguo potest allere, loc. cit. anglo. 2. nu. 57. opinio minus probabilem includere veritatem, & intrinsecus falsitati opinionem supra dixisse. n. 12. in opinionibus probabilibus unum non magis accedere ad veritatem, quam aliam; Ad id, quod dicitur in probatione consequentia; alios non teneri ad probabilitatem, Respondeo negando assumptum cum suis probationibus, ut constat ex dictis n. 46. ubi hoc argumentum ex instituto foliūtum est, Ad Confirmationem, negatur paritas; quia ut sape dicunt est magna veritas differens in questionibus, ubi agitur de honestate, & turpitudine actus, & obliterantia aliquis divini praepicti; & in questionibus circa factum naturam, conditionem, & valorum, nam in questionibus primi generis per formam probabilem sufficiens evitatur periculum faciendo id, quod sub mortali prohibitus est, cum hoc torum dependeat ex nostro prudenti iudicio; at non in questionibus secundis generis, cum id etiam aliunde dependeat, puta, ex natura rei, vel alterius institutione, & voluntate, cui conformari debemus, admodum stricte obligacionem in questionibus primi generis non habemus; & ratio est, quam innumeris nu. 47. quia in his questionibus circa natura facti, & valorum actus, certiores, & notiores regula extant, cui conformari tenetur, quia in materia honestatis circa obliterantiam aliquis praepicti: quātū autem lex est magis promulgata tanq; magis obligat; & minus obligat, quando est promulgata minus: videamus autē plures veritati, & controverti opiniones in questionibus de honestate, & turpitudine actus, ut constat per dictum ex materia de-

deo adhuc in tali casu non dati facultatem. Judicet eligendo opinionem, quam maluerit, & secundum eam judicete, sed tenetipartes litigantes invicem concordare, quia cum in hoc casu ambæ partes litigantes aquila sibi habeant in rem, videtur ratione conlounum ut res illa dividatur, nam Index in hoc casu se habet tanquam distributor, ac proinde tenetur aquilatate facere secundū iuris Ita Sanchez, Layman, Bardi, qui alios citant.

Postremo, specialiter idipsum probat de Medico, quod quando juxta medicina regulas non datur, certum medicamentum applicandum tal, vel tali inservit, sed extant inter Physicos varie opiniones, porci medicus tua conscientia ut remedio, vel medicamento juxta opinionem minus probabilem, & minus tutam, hoc, inquam, probat ex eisdem fundamentis, quia charitatis, & iustitiae leges erga infirmos obligant medicos, ut applicent ea remedia, quia prudentes credunt profutura; sed totum id adimpletur applicando remedia juxta minus probabilem, & minus tutam, ergo, &c. Major pater, probatur minor, cum enim talis opinio prudenter judicetur vera, alioqui probabilis non est, creditur etiam ex consequentia, quod remedium juxta illam applicatum sit salutiferum, & profutrum; quicquid enim ex opinione probabili procedit, temeritate caritatis, & imprudenter, cum habeatur conscientia cum reatione.

Quinto probat specialiter, ex obligatione virtutis Religionis in confidencie, & administrantis Sacramentis nos non teneri ad tuorem, & probabilitorem, sed posse sequi minus tutam, dummodo sit probabilis, etiam quando tractatur de valore, & integritate Sacramenti: quamvis enim sit minus tutam, prudenter operatur sicut in aliis materiis conceditur, & per consequens licet. Confirmatur, opinio probabilis ut talis, veritatem includens ergo Juxta licet eam amplectitur, antecedens partem statim ac quod est probabilis, habet rationem veritatis cum intrinsecus falsitatem ostendit. Consequentia probatur, quia sicut nemo eligere tenetur, quod est securius, & perfectius, sed tantum, quod est lecerum, & tutum; ita etiam neque eligere tenetur, quod est verius, & tutus, sed folium, quod est verum, & tutum.

Respondeo, negando minorem cum ejus probationale, ratio est assignata superius n. 143, quia morbi expulso, & sanitas inducenda non pendet a Medicis opinioni quantumcumque probabiliti, sed præcisè ex natura medicamentis tales qualitates habent à parte rei, & Ideo quantumvis applicet ille medicamentum sibi efficax viuum, si tale non est a parte rei, Infirmitas non tollitur, unde ex officio suo non tantum fatigare tenetur, utvenit periculum formaliter sumptum, led etiam materialiter, quia ex tal periculo, etiam materiali fequitur irreparabilem damnum iuri, quod non contingit in questionibus de honestate, vel turpitudine actus, in quibus sufficit tantum evitare periculum formaliter sumptum. Dices, ergo in medicina neque etiam licet eligere probabilem, si fit minus tutam, sed eligenda erit magis tutam etiam minus probabilis. Respondeo ita est; at suppositum est falso, quod possit in medicina dat opinio magis tutam, quae fit minus probabilis, ut dari potest in materia de honestate actus, ut constat in exemplis alatis n. 148, non ex ipso fine medicina, eo ipso, quod opinio est magis tutam, et etiam probabilis, cum in ea nunquam omittitur licet reendum certum, & tutum, quando est in promptu, quod tamem licet in materia de actus honestate, ut constat ex eisdem exemplis, aliquoquin in quilibet controversia de honestate aliquoquin actus semper eligenda fore, que ipsum specificat pro officio; nam tutissima, & certissima via efficit ipsum non elicer, quia si nullum proutum incurrunt peccandi periculum nec formaliter, nec materialiter; Ex quo deducimus loc. cit. stirpium esse obligationem in medicina, ut actio sit validas, & a periculo peccandi remota, quam in materia de honestate actus, in qua non cogitur sequi tempore magis tutam.

Quinto probat hoc tamen procedente, quando habetur in promptu certum, & tutum cedendum, at quod est in promptu in cau, in quo non patet via certa, & tutę, sed varia extant medicorum opiniones; tunc enim nulla videtur ratio cogens, quod medicus debeat sequi probabilem. Negatur assumptum, quia in tali cau, si non potest procedere per viam certam, & tutam, capere debet viam illi proximam, quae conlectur eis opinionem probabilior, in concilio minus probabilis, nam regula generalis, & infallibilis est: Medicus semper debet eligere partem tuteiorum, quantum fieri potest, in favorem agroti, que regula non observatur in foro, conscientia in materia honestatis actus, & idem argumentum est taliter deducendum, quod est unicum fundamentum Vitalis, omnino frivolum est, quia in his materiali, ubi agitur de natura, & condicione facti, & validate actus, de Medico, Judge, Sacramentorum ministerio, & similius est regula generalis, quod tempore teneatur eligere tuteiorum partem, & certiorum, quando haberi potest, vel latem illi proximam, quando haberi non potest; quia regula non tenet in materia honestatis, & turpitudinis actus, ubi defere licet partem tutam, & sequi minus tutam, praesertim quando est probabilior.

QVÆSTIO QVARTA.

Vnde alius humani bonitatem, & malitiam defumant moraliter.

Hanc questionem propono, tunc quia valde graves contumelias, & admodum controversias; tunc quia conscientia doctrinam tractatū de actibus humanis omnino necessariam, & praefatum hic tertio est de actibus internis, qui sunt actus solius voluntatis, & a sola voluntate eliciti, per actus enim exercitus, intelligi solent actus aliarum potentiarum, qua-

remor, est idoneum fundatum ad proximam convenientiam illam, quam importat formaliter bonitas moris; sed quatenus omnia illa concernit, & talis convenientia est proxima ratio, fundata in actu relationem convenientiam ad rectam rationem, in qua formaliter confitit bonitas; Ira, bonitas moralis fundamentaliter confitit in aggregatione omnium eorum, que secundum rectam rationem actu convenire debent; formaliter vero in totali convenientia, integraque conformitas in actu ad rectam rationem consernit ex eorum aggregatione: & est contra malitia fundamentaliter confitit in defectu aliquius, vel aliquorum, que actu secundum rectam rationem debebantur, formaliter vero in defectu illius convenientiae, vel integræ conformitatis ad rationem, quia praefetti bonitas, ut ex infinito ostendit *dip. 5. Met. 9. 13. art. n. 206.*

160. Cūm vero hic dicimus bonitatem confitit in conformitate actu ad regulas morum, sc̄i ad rectam rationem, & hanc esse proximum, & immediatum terminum tali conformitatis: hoc totum est intelligendum juxta explicationem datam *q. 1. art. 1. n. 10.* de moralitate in communione, quare quemadmodum ibi dictum est moralitatem in communione non confitit in habitudine immediata ad rectam rationem quomodo canque sed quatenus talis, vel tali modo proponentem objectum, eo quod ad objectum sic vel si proposito per rationem (specificatur agens: sic in presenti de bonitate dicendum est, quod non confitit in habitudine immediata ad rationem, vel regulas morum sed potius ab objectum per illas regulatas, & mediane ipso ad illas, & ad objectum, non quoniam oocunque propositum, sed cum debitis circumstantiis, ita ut objectum sit ratio qua, regula vero morum, sub qua proponitur, sit ratio *sib. qua* in ratione regulæ proxime, & immediata unde actus non potest proxime fundare habitudinem immediata terminatum ad regulam rationis, nisi prius intelligatur tendere in objectum sic, vel sic à ratione judicatum cum his, vel illis circumstantiis; Vnde dici potest, quod bonitas moralis sit conformitas actu ad rectam rationem objectivam seu ad objectum per rectam rationem propositum; sive ratio sit vera recta à parte rei, sive probabilitas recta; cum enim humana ratio non valeat omnia sine errore affectu, qui aliquid abique ipsius culpa judicit ut confidentiam legi naturali, vel positiva, quod à parte rei, confidentaneum non est, & est contra: id est illud dictum debet legi extrinseca, que est regulæ morum remota, & confidentaneum, aut dissentaneum, non quod ratio sit tanta, sed quod probabilitas, ac diligens ratio judicat esse tale, ut *q. 2. 2.* fuisse probatum est; cum haec sola sit intrinseca, ac proxima regula nostrarum actionum ex dictis *q. 2. 1. n. 11.* ut potest per quam proximum nobis ex naturis, vel positiva proponitur, & applicatur ad operandum, sive divina fuerit, sive humana; Itaque prima omnino ratio, & infallibilis nostrarum actionum est lex exterior, vel naturalis; ut est regula quædam practica seruandi veritatis prohibens, præcipiens, vel consilens ad quam naturaliter obligamus, ut Deus esse colendum, parentes honordando, nemini faciendum injuriam, aut etiam lex positiva, sive divina fuerit, sive humana; non enim id est à priori intendendum est malum, quia illud, ut malum, judicat ratio, sed quia à parte rei, rei à parte rei, & in discordia; & id est regula à priori, penes quam deludentia est omnis regula, & obliquitas moralis, non est ratio, sed lex ipsa extrinseca, regula vero proxima, ac velut a posteriori, & secundaria est ipsa nobis proponens legem, que ob rationem adductam interdum est recta, & fallax speculativa; licet sit temper practice vera, & recta, ut dictum est in precedentibus:

161. Et hoc juxta explicationem recedit communis dicendi modus, quo in hoc punto utuntur recentiores passim cum *Val. par. 2. dip. 58. 73. & 95. Suarez de actibus humanis tral. 3. dip. 2. art. 2. & dip. 3. art. 2.* Coninch, de actibus humanis *dip. 2. n. 16.* dum autem bonitatem moralem statim esse in conformitate cum ipsa natura rationali, sic, malitia vero in difformitate cum eadem natura rationali, quia rationali: etenim quamplures eidem modo adharentes non alia ratione dicunt peccatum, & viuum dicitur de bonitate mortali *dip. 5. Met. 9. 13. art. 290.* objectionibus vero, que in contrarium solent adduci & ablistuntur, & supra de moralitate in communione *n. 29.*

His praefpositis aliis *Scotus loc. cit. & confonat D. Th. q. 18. 163. art. 4.* ex tripli capite bonitatem, & malitiam in actu derivative, nempe ex objecto: ex fine extrinseco, qui dicitur finis operantis; & denique ex circumstantiis; unde consequenter distinguunt in actu triplicem bonitatem moralem, ita ut prima sumatur ex objecto: secunda ex fine extrinseco, & tercia ex circumstantiis: quod probat *Scotus*, quia bonitas, moralis consistit in integritate eorum omnium, que requiriuntur in actu secundum rectam rationem: sed recta ratio dicit actu debet rectari circa honestum, objectum proper honestum finem, & cum honestis circumstantiis, nam si in aliquo illorum, sit aliqua turpitudine, jam actus non erit honestus, sed turpis, quia malum est ex quoque defectu secundum *Dionysium*: ergo si *Quoniam* vero circa haec tria species occurunt, difficultates,

Quæstio IV. De Bonitate, & maliitia auctus humani. Art. IV.

273

dip. 9. 2. 9. cum tamen Antiquiores Scholastici pauca dixerint, forte quia in hoc punto non tantum conceperunt difficultatem, ut Juniores, sicut re vera tanta non est, si rem considerare, & ingenue discutiamus, dimissis cavillationibus, & subtletatibus, quæ ad rem non faciunt, sed potius valde confundunt; itaque pro hujus puncti declaratione notandum est, quod lex proprie dicit, quæ dicitur imperans, est voluntas eius, qui prægit populo, debite promulgat cum intentione obligandi subditos, ut habet tractatu de legibus, unde ad voluntatem pœnitentia potius, quam ad intellectum, puravit D. Th. p. 2. 4. 99. art. ult. docuit *Scotus* c. *dip. 36. art. 2. & 2. dip. 6. 4. 1. & dip. 18. ad ultimum*, & *q. 17.* Quandoque vero famulari late pro lege natura, quæ est regula, cui actus conformari debet, ut naturaliter rectus dicatur; nec vero regula est iudicium intellectus illius, qui est mensura totius naturæ, scilicet divini ex *Scoto* *q. 18. 19.* Intra C. quod quidem formaliter derivatur ex natura rerum & terminorum, principiatiæ vero ab ipso intellectu divino, qui judicat ita est, ut idem docet *i. dip. 4.* ut veritas hujus propositionis. Deus est amandus, pender formaliter ex natura terminorum principiatiæ vero ex intellectu divino qui judicat ita est, quod iudicium dicit *sicut lex indicans*: Lex vero naturalis, cum sit propriæ lex, in ratione legis principiatiæ importat actum voluntatis, præsupponit tamen iudicium intellectus & iudicantis de convenientia terminorum, que dicitur lex aeterna, prout est in mente divina: prout vero nobis inscrita per lumen naturale, dicitur *lex naturalis*; lex tandem posse importat actum voluntatis superioris, à qua totaliter habet quod sit convenientis, & quod sit obligans, & in hoc à naturali distinguuntur.

Hoc praefinito, dico bonitatem, & malitiam objectivam ab illo circulo recte explicari posse per conformitatem, vel difformitatem ad legem propriæ, vel minus præcisæ sumptum, modo jam indicato: & quidem in objectis, que bonitatem, vel malitiam habent objectivam folium ex lege positiva ea præcipiente, vel prohibente, id manifestum est: quia intantum sunt objecta bona, vel malitiae, & inesse actionis in genere moris, quia sunt à lege præcepta, vel prohibita; & sicut bonum artificiale etiam objectivæ sumptum ex eo dicitur tale, quia convenienti cum regulis turpi, atq; ita bonum utile, & delectabile in genere moris ad bonum honestum, vel ad bonum turpe revocari debet; secundum quod utilis ad unum, vel aliud ordinatur, ut delectabilis est cum uno, vel altero coniunctum. Interventum etiam accidere potest, ut bonum delectabile neque honestum habeat adjunctam, neque turpitudinem, & tunc dicitur indifferens in genere moris, unde non potest facere actum bonum, fed ad summum factum indifferens in specie, qui potest in individuo poterit sibi bonus, vel malus ex circumstantiis; ut infra.

165. Praefens igitur difficultas confitit in explicanda haec honestate, vel honestate objectiva, quamvis enim bene explicitur bonitas, vel malitia formalis actu per conformitatem ad legem, sive præcisæ, sive latè sumptum, tanquam ad regulam primariam & mediatarium, & per conformitatem ad rationem eam proponentem, ut ad regulam secundariam, & immediatam, seu proximam, & malitia est contra per difformitatem ad eamdem; non ita tamen explicari potest bonitas, & malitia objectiva abique virilio, & manifesto circulo, qui committetur dicendo objectum honestum esse, quod est conforme recte ratione, & rectam rationem esse, que proponit bonum, & honestum objectum; Tum quia licet bonitas, & malitia objectiva explicari potest per conformitatem, vel difformitatem ad legem præcipientem, vel confluentem, aut prohibentem, tunc dicitur lex naturalis, prout in nobis infra est per naturale lumen. Quod si dicas hec, & similis objecta fusile materialis legis naturalis, quia antecedenter ad eam aliquam habebant bonitatem, vel malitiam, ratione cuius necessariò præcepta sunt, vel prohibita; non enim alia ratio adduci potest, cur necessariò debuerit Deus prohibere mendacium, & poterit non prohibere eum carnium.

Reip. ita est; verum illa bonitas, & malitia objectiva prædens legem præcipientem, vel prohibentem, in illo priori concepta non erat formaliter in genere moris, sed tantum radicaliter, & fundamentaliter, formaliter vero erat tantum in genere naturæ, & haec est bonitas, vel malitia naturalis objectiva, quia explicatur per conformitatem, vel difformitatem, quando tali objecta habent cum natura rationali, quatenus rationalis est, ex le quidem formaliter, principiatiæ vero ab intellectu divino quod quidem divini intellectus iudicium dicitur *Scoto* *q. 18. 19.* lex naturalis, que non est lex impetrans, sed iudicantis, & confitit in iure judicio, quod Deus habet necessariò de convenientia, vel inconvenientia quorundam objectorum cum natura rationali, quatenus ratione utetur, & legibus gubernari potest; Ex quo constat haec etiam objectivam honestatem, vel malitiam naturalem objectum non convenire, nisi dependenter à lege naturæ, quamvis enim eam convenientiam, vel inconvenientiam cum natura rationali habeant ex seipso in genere formalis, principiatiæ tamen, & in genere causæ efficientis habent à iusticio intellectus divini, qui regula, & mensura totius naturæ; & nec est regula radicalis, & ultima bonitas, & malitia in objectis ex natura sua bona, aut malis, & ratione potesta dicuntur in genere moris præcepta quia bona: & prohibita, quia mala; bona, inquam, aut mala bonitate, & malitia naturali duntaxat.

Dices, id est Deus iudicat eis amandum, quia amor Dei Melia. In Secunda. Secundum, facio-

secundum se est honestus; ergo etiam antecedenter adlegem natura, quo ponitur praeceps consistere in iure judicio divini intellectus, scilicet decreta subsequente divina voluntatis, habetur honestas objectiva in amore Dei. Negatur consequentia, quia ex *Scoo. cit. 1. dif. 43.* licet veritas propositionum necessarium non pendeat ex decreta divinæ voluntatis, *qua* ratum est prima regula contingentiū, penderat tamen ex iure divini intellectus, qui efficiuntur totius natura, & prima omnino regula necessariū; sicut ergo veritas propositionis necessarium, licet formaliter, sit in genere formalis cause pendeat ex eorum terminis; adhuc tamen principiative, sit in genere efficientis cause penderet ex iudicio divini intellectus, ita quoque honestas objectiva divini amoris: unde quanto dictur, id est Deus iudicante amandum, *qua* amor Dei secundum se est honestus: hoc est verum inchoato tantum, & incompletum, quatenus talis honestas ab eo maneat in genere formaliter causa, non autem complete, & perfecte; quia in altero genere nimis efficientis causa, manat quoque à iudicio divini intellectus, & in hoc sensu ejus naturalis honestas dicitur pendere à lege natura, quia est iudicium divini intellectus.

Quod autem haec explicatio bonitatis objectivae, & con sequenter oppositio malitia fit bonorum ex probato, quia divisio boni in honestum, utilitatem, & delectabilem tolet tradi de bono humano, & natura intellectus; ac etiam de bona trascendentia, seu in genere naturae praescindendo a genere moris, ut dictum est in Metaph. disp. 5. q. 12. n. 293. & 294. & quidam si assignetur in primo tento, neque minus explicari bonum honestum; prout ab utili, & jucundo distinguuntur, quam per conformitatem ad legem proprietate dicantur in trascendentia, vel extrinsecum: ideo enim homo dicitur in genere moris quid honestum appetere: quia vult aliquid legi conformis praescipienti, vel confundenti, fibi propositum per rectum rationis dictamentum: & est contra dicitur in honeste appetere, quando vult aliquid eidem legi non consonum: hoc enim etiam modo explicare solens re stitudinem, & irrestitutidinem in genere artis per conformitatem rei artificialis, vel disformitatem ad regulas artis; si vero assignetur illa divisio boni in secundo tento: nomine in genere naturae: non videtur explicari posse honestas physica, & naturalis melius, quam modo jam indicato per conformitatem ad naturam rationalem, ut sic, ex dictu divini intellectus defumptam, tamquam ex lege naturae; quia praesertim omni lege proprieta, non potest assignari per quid aliud distinguatur honestas naturalis ab utilitate, & commoditate naturali, quam per convenientiam ad natum rationalem ut sic, a divino intellectu iudicatum, per convenientiam inquam, ab omni utilitate, que dici solet convenientia decentia: ne aucto ipso, quod obiectum sic naturaliter honestum sit materia legis proprietas, sive naturalis, sive positive: iam illius honestas constituitur formaliter, & actualiter in genere moris, in quo anteac non erat, nisi radicaliter tantum, & fundamentaliter.

Deinde hinc dicendi modum nullus constitutus circulus in explicanda bonitate, vel malitia objectiva non enim dicimus mendacium esse objective malum mortaliter, quia oritur a voluntate mala: tunc enim utique committeretur virtus circulus, dum malitia voluntatis ex objecto, & objecti ex voluntate declaratur; neque dicimus dicamem rationis esse bonum, quia dictat objectum honestum esse amplectendum; & objectum esse honestum, quia est conforme recto dictum amini, quia sic etiam patens committeretur circulus. Nec etiam simplificer dicimus illud objectum esse bonum, quod est conforme naturae rationali, sed quod est dignum, ut natura rationali ametur; quia sic etiam committeretur circulus dicendo, illud est conforme, quod est amabile, & illud esse amabile quod est conforme; sed dicimus vel tentari esse malum formaliter, quia est contra dicamem rationis, tanquam contra regulam proximam, & immediatam morum: & contra legem mendacium probitatem, tanquam contra regulam primam, & mediatam: & contra mendacium ipsum dicimus esse objective malum in genere moris, quia est a lege prohibitorum: & est etiam objective malum in genere naturae, ante probitionem per legem imparante, & proprie ditam, qui est contra ipsam legem naturae que est lex lumen indicans, & diligens, non autem proprie obligans; & confitit in iudicio, quod tertius divinus intellectus de mendacio in sua natura considerato, praeficendendo a decreto divina voluntatis illud iudicium subflebente, quod proprie vim habet obligandi, unde non dicimus radicaliter, & ultimam bonitatem, & malitiam regulam in objectis ex natura sua malis, aut bonis defundamus esse ex conformitate, vel disformitate cum natura rationali, quam ea objecta se habent, quia sic absolute loquendo vix evitatur circulus: sed tamen omnino ultimam, & radicaliem regulam bonitatis, & malitiae horum objectorum dicimus esse iudicium divini intellectus, quod est lex naturae, ac proinde explicandam esse per conformitatem, vel disformitatem ad illud: vel si explicantur per conformitatem, vel disformitatem ad naturam rationalem, hoc fieri debet bonum atque illud antiqua reflectione nec posse non videat: vel certe fieri neque finis copartionis unius boni cum alio opposito, qui actus comparativus non minus difficultis est, & idiotius, quam ipsi plement reflexivus, quo proper dicendum est eos vis posse, vel faltem tarissimum operari honeste. Circum opinionem Pallavicini de hac: re quam fusc proponit disp. 9. cit. nihil dicendum occurrit, quia in ea explicantur utrum terminis ad eob obliterari, & implices, ac in Schola influens, ut vix percipi possit, quid affecte voluerit, cum tamen potuisse eandem omnino rem per claros valde, & faciles dicere, quibus aliis utuntur.

Denique si aliquis ex relatis opinionibus vera esset, preferent 17: foret communis quaque bonitatem, & malitiam objectivam explicat per convenientiam, & convenientiam ad naturam rationalem, qua talis est: sed neque ista directe, & immediate affigunt primum fundamentum honoris, vel in honestatis, & probatur minor, quia si in objectis, quae sunt bona, vel malitia precise ex lege positiva queratur, quare hac fiat convenientia, vel convenientia naturae rationali, utique respondere tenetur, quia sunt conformia, vel deformia legi positivae: ergo in his objectis primum, & immediatum fundamentum eorum bonitatis, & malitiae est conformitas, vel disformitas ad legem, non autem ad naturam rationalem, ut etiam Suarez ipse concedit disp. 2. cit. sect. 1. n. 19. & 20. In illis verbis objectis, que discutunt bona, vel malum secundum naturam: si considerarentur prout sunt formaliter in genere moris, adhuc eorum bonitas, & malitia objectiva immediate fundatur, & primitio in conformitate, & disformitate ad legem naturalem, ut dictum est n. 167, unde dicuntur convenientia, vel disconvenientia naturae rationali, quia sunt conformia, vel deformia legi naturali, que est lex proprie dictis ex dictis, n. 166, quod si aliqualem habent bonitatem, & malitiam antecedenter ad legem naturalem: certe talis bonitas, & malitia non pertinet formaliter ad genus moris, sed ad genus naturae, in quo etiam genere non immediate fundatur in convenientia, vel disconvenientia ad naturam rationalem, sed in conformitate, & disformitate ad iudicium divini intellectus, non dicitur Lex naturae.

Quæstio IV. De Bonitate, & malitia actus humani. Art. II

Maneat igitur primum, & immediatum fundamentum honestatis, & in honestatis objektiva spectantis formaliter ad genus moris, sive conformatitatem, vel difformitatem ad legem proprię dictam, naturalem, vel positivam, divinam, vel humananam. Quod autem diximus de bonitate & malitia objektiva in genere moris, servata proportione dici debet de objectis indiferentibus, quia sunt logici nunc, vel demonstrabilius que de se, neque ex lege bona, vel malo sunt a fute: & alia objecta dari minimè negandam est, ut docent D.Bon.2. dist.41. art.1.4.3. D.Thom. par.2.q.18.art.8. & g.Scotus 1. dist.41. & ratio est, quia bonitas, & malitia objektiva non sunt id est immediate opposita, qui possint habere medium factum ex parte subjecti per negotiationem utriusque forme. Dices, objectum ex ipso, quod honestate non habet, futurum matum. Negatur consequentia, quia non omnis negotio honestatis est malitia, sed praecipue negotio honestatis debitur: fieri autem potest, ut tali objecto lecondum se, & ut se est, nulla debetur honestas objektiva, obiecta horum actuum sunt bona sine ordine ad ultimam genem, & in illa hypothesi essent etiam illa fine ullo illi ardore.

Relp. opera consilii cadere sub lege constitutente, quare bonitas objektiva moralis est conformatitatem ad aliquam legem, vel precepit acceptam, & obligantem, vel communiter acceptam, & confidentem. Ad 2. aliqui ut Alvarez exp.p.2. dist.130. ad aliquid afflumpum, ut omnino implicatorum per locum ab intrinseco quia si Deus non esset, nec etiam esset in nobis lex naturalis, quae est participatio legis aeternae; unde si nulla esset lex aeterna, ita nullum foret recte rationis dictamen, quod intantum taliter esset, in quantum eis ejus participatio; quare dato illo caso implicatorio, mendaciam v.g. una non forceat peccatum, vel malum invenit esse, sed potius monstrum naturae; quod si contendatur ad eum adhuc peccatum, & malum in genere moris, dicendum est, quod tunc recta ratio in homine, secundum quam judicatur aliud esse bonum, & aliud malum, esset lex aeterna, vel lex naturalis, fixe formaliter, fixe equivalenter.

cundum se, & ut tale est, nulla debentur honestas objectiva, & ut nihil etiam habeat per se dissonum, aut repugnans ratione, ut etiam Suarez concedit locc. ut etiam advertere, duo ad hanc indifferentiam objectivam requiri: primum est, ut in tali objecto fit aliqua ratio inferioris boni ad honestum, & quam sit appetibile, aliquin non posset esse objectum voluntatis, nec aliquam peciem actus dare in genere moris, alietum est, ut in se non habeat honestatem sibi debitam, neque oppositam iniuriam.

Ad 3. dicendum, Deum nos esse objectum honesti formae, in genere moris, sed tantum radicaliter, & fundamentaliter, tamen Dei dicti potest objectum honestum etiam formaliter in genere moris, quia etiam conformis legi naturali, & eternae, quod Deus est mandatus: Ad 4. jam dictum est quod de moralitate in communione, operationes Dei propriæ non morales, nequè propriæ laudabiles co generare laudis, quo laudabiles discuntur actus nostri boni; & meritiori, in conuenientia ex dictibz. ibi. sed laudabiliter auctoris ordinis: sicut nequa-

Solvuntur Obiectiones.

3 In oppositum Primo obicitur: assignari non posse unam, & propriam rationem bonitatis, & malitia objectivæ in genere moris; quia bonitas non tantum reperitur in entibus realibus, & positivis, ut in Deo, & elemosina, sed etiam in privationib; & negationib;; nam velle non machari, non occidere est voluntas bona; & honesta proper honefate nec negationis voluntate; convenit etiam rebus per extrinsecum tantum denominationem realem, ut confiat in objectis quæ sunt bona, vel mala præcise, quia præcepta, vel prohibita; nam alle precepum, vel prohibiunt tunc denominations extrinsecæ ex voluntate legislatoris in objectis derivata; ergo haec bonitas, vel malitia in communione loquendo nequit esse aliquid realis proprietatis, aliquoquin in puris negationibus reperiit non posset; neque ex denominatione extrinsecæ oriri; nec potest esse aliquid rationis quia à parte rei non datur in entibus realibus; nec deniq; agnoscipotest aliquid communie ab his praefindens, qui nul-

signari potest aliquid commune ab his praedicentibus, qui non talis potest excoigitari. Respondebat Suarez **2. deit. c. ii. n. 19.** honestatem objectivam esse aliquo modo realem, non tamen oportere, ut sit tempus per modum entis physici, sed fatis esse, quod sit per modum entis moralis, cuius natura jam explicata est **q. 1. art. 2. aub. 2. n. 23.** & hoc fatis est, ut possit aliquo modo concepti in communione, ut quid arbitraliter a physico, & morali; nam quale est esse unicuique rei, ita potest habere honestatem; & sic etiam privationes ipsae aliquam possunt habere honestatem secundum illud esse, quod tuo modo habere possunt in rebus. Clarius tamen responderemus potest ex dictis, quod loquendo de honestate, & malitia objectiva formaliter spectante ad genus moris, hoc universaliter loquendo convenit rebus per extrinsecam denominationem ex lege defunctum, & fundatur in aliqua proprietate morali, ut etiже probetur, vel praeceptum, & ideō indifferenter tam reperi potest in entibus realibus, quam in privationibus, & negationibus; & hoc etiam asserendum est de honestate, & in honestate illorum objectorum, quae dicuntur bona, vel mala secundum naturam, tēd dicuntur praecepta, quia bona, & prohibita, quia mala; nam etiam eorum bonitas, & malitia, quatenus peccat ad genus moris, à lege dependet, & dicuntur bona moraliter, vel mala, quia praecepta vel prohibita; quod si aliquis malitia, vel honestas videatur in ipsis praecepient, vel prohibient; jam dicimus hanc honestatem, vel malitiam in ipsis esse naturalem, & ad genus naturae spectare, nec dici posse mortalem, nisi radicaliter, & fundamentaliter.

Secundū obicitur, quod non fit ut ē explicata objēctiva honestas, vel in honestas, ut sp̄ciant formaliter ad genus moris, per conformitatem, vel disformitatem ad legem propriam. Etiam nam opera consilii sunt honesta; neque cadunt sublege, ut votum ingressus Religionis, ergo honestas objēctiva moralis datur fine conformitatem ad legem. Tum 2. quia si impossibile non est Deus, & estet creatura rationalis, adiuc illa honeste operari poset, vel in honeste, neque in tali hypocrate habet legem; ergo honestas objēctiva morelis non est conformitas ad legem, & in honestas disformitas. Tum tertium, quia Deus est objectum honestum, & tamen nullum respicit legem, cui conformetur. Tum 4. quia actus divinae voluntatis sunt boni moraliter, & laudabiles, & tamen non habent legem cui conformetur, cum Deus nullum habeat superiorem, & si per impossible Deus membrum, malo concurvarerit in eisceps moris; ergo honestas, nisi radicantur, & fundamentantur.

ARTICVLVS SECUNDVS.

Catere difficultates circa idem punctum
examinantur.

176. Xpedita porci difficultate de formalitate bonitatis, & malitia objectiva, remanent aliae quadam minoris momenti, breviter in hoc articulo resolvenda; Prima est, an ex bonitate, & malitia objectiva moralis jam declarata refundi possit bonitas, & malitia formalis in actu. Ratio dubitandi est quia una, & eadem res potest esse objectum boni, & malitiae; Deus enim potest esse objectum amoris, & eadem pecunia potest esse objectum liberalitatis, & avaritiae; ergo bonitas, & malitia actus ex objecto deluum nequit. Contra quia actus exterior v.g. largitio elemosinae est actus humanus, & bonus; & tamen suam bonitatem ex objecto non deluum; quia nullum habet objectum, sed potius ipsa est objectum actus interni. Demum actus exterior est objectum actus interni, quia est voltus per illum, ut pater de largitione elemosinae; & tamen tantum abest, quod actus interior bonitatem, vel malitiam sumat ab exteriori; quod potius exterior sumit eam ab interiori, quia est effectus illius; quod si dicamus hos actus sibi invicem bonitatem, & malitiam communicare, planè id astri nequit fine virolo, ac manifesto circulo.

177. Communis tamen sententia docet actu humanum sumere bonitatem, vel malitiam ab objecto. Neque oppositum tener Doctor, ut ei tributur à Thomistis, eo quod dicitur a. disp. 40. §. de secunda, primam rationem bonitatis in actu fini ex convenientia actus ad efficiens; etenim ut notat Valq. p. 2. disp. 50. c. 1. Scimus vindicari ab hac finis Thomistarum interpretatione, non ob id intendit bonitatem aliquam moraliter sumi ex convenientia actionis ad suam causam efficientem; sed potius dixit dicitur competerem actionis moralis ex convenientia, & optima reflexu multorum resolutae; subdit primam conditionem necessariam ad bonitatem moraliter sumi ex convenientia actionis causa, causa efficiente, & in executione, & primo modo est causa voluntatis, & prior illo: alio autem modo est effectus, & posterior ex quo nullus virtuosus sequitur circulus, quia non sunt ibi in vicem causa in eodem genere causa, sed diverso: ita pariter in proposito actu exteriori considerari potest duplex: primo secundum le, & ut in apprehensione movet objectum voluntatem ad actum interiore, atque hoc modo considerari est objectum actus interni, & specificativum ipsum per suam bonitatem objectum, vel malitiam quam habet independenter ab eo per conformitatem, vel disformitatem ad legem; alio modo considerari potest in executione, & prout est in re, quo patet effectus illius, & ab eo recipit bonitatem, vel malitiam, & ad utramque communis; non vero de bonitate ipsa prima, quam quod 18. expressè docuit ab objecto deluum. Deinde subdit alteram conditionem ex objecto deluum, nam si objectum est rationis convenientes, actus est bonus, si vero dicitur, veniens, actus circa illud ex parte malis; quare sicut per primum conditionem intellectum primum requiritum ad bonum, & malum, scilicet habitudinem actus ad efficiens, per quam intelligit libertatem, ut ipse explicabitur per secundam conditionem intelligit habitudinem actus ad objectum, quod si sit convenientis aut actum esse bonus, si inconveniens, malum; quo autem tenui ibi dixerit bonitatem ex objecto deluprum esse genere, quo etiam nomine eam appellat. D. th. q. 8. cit. art. 2. postea explicabitur. Probatur autem, quia omnis actus specificatur ab objecto in genere natura ex 2. de anima; ergo pariter in genere moris actus erit bonus propter bonitatem objectum, & quia tenui in objectum bonum: consequentia probatur, quia actus in sua esse, sive naturali, sive moralis communitatur per ordinem, & habitudinem ad objectum ergo per talen habitudinem ad illud suum accepit specificacionem, siquidem actum specificari ab objecto aliud non est, quam esse ipsum communiter per ordinem insecum ad illud. Contra genere artis quicunque est actus bonus respicit objectum conformem regulis artificiali bus ergo pariter in genere moris actus ad hoc, ut sit bonus, tendere debet in objectum, prout conscipiantur, vel propter bonitatem, vel malitiam.

Neque dicas id tantum habere locum in objectis intrinsecis bonis, vel malis, non autem in illis, que totalem bonitatem, vel malitiam habent à lege praepiciente, vel prohibente. Nam etiam ab illis objectis delumitur, non quidem secundum se confidatur, sed quatenus praepice, vel prohibe: lex enim praepiciente, vel prohibente objecta de se indifferentia, repone in determinata specie virtutis, vel virtutis: & praepiciente ad actum abstinentia ponit illum sub virtute temperante, & oppositione sub virtute intemperante: qua de causa dicimus actus praepceptos, vel prohibitos non specificari iuxta specificacionem praceptorum, sed iuxta specificacionem objectorum, que precipiantur, vel prohibentur.

178. Ad rationem dubitandi propositum nu. 176. varie sunt reflexiones, ut videre est apud Arragam disp. 14. c. 4. Morand. trah. 1. q. 2. 23. Suarez disp. 2. cit. c. 1. & alios, quafi difficultatem continet magni ponderis; sed communis responsum sufficit, argumentum nempe probare solidam bonitatem, vel malitiam moralem non sumi ex objecto materialiter, & in esse relsum: sed formaliter, & in esse moris, & secundum diversas moralitates objectivas, quas unum, & idem objectum mate-

Quæstio IV. De Bonitate, & in utilitate & actu humano. Art. II.

rialiter accedere physica entitati cuiuscumque actus humani ratiatim immediata est ab ipsa voluntate eliciti, quam dixi q. 4. c. 1. art. 2. n. 19. esse Sciri, & D. Bon. & valde communem inter Recentiores ibi citatos praetulit Caet par. 2. q. 4. c. 19. art. 1. Medin. ibid. c. 3. Valquez disp. 5. c. 2. Curie, L. Zazza, & Salamanicensis magis probabilem: tamen in totum genus moris, accedit toti generi naturae; conseqüens etiam est; ut eidem accidant omnes moralitas species; & facile probari potest ex fundamentis ibi justis. Et quidem loquendo item de actibus, qui non sunt in intellectu boni, vel malii objecto, sed dicuntur bona propter, & malii, quia prohibiti ibi probantur ex h. 1. pollicendum ex actum voluntatis elicitatione transire de bo in malum; quod probavit exemplo continuationis actus ex voluntate carnis, quem quis electum hora licita ex delectatione cibis, & in eo perseverat, ac ex eodem formaliter motivo etiam aduenientem tempore prohibito. Dices, hic esse sermonem de actu elicito ex motivo honestatis precise, quod statim cessat adveniente prohibitione non sit, non autem ex motivo delectabilis, quod moribus perstare potest etiam post probationem quia proprie Arriaga a. disp. 14. c. 4. concedit quidem in actibus veritabilibus circa objectum delectabilitatis, quia talia precise, moraliter esse accidentem, quibundam tamen affectiose elementum qui inimicu bonitatem, vel malitiam ex objecto honesti, vel honesto deluum. Ceterum hoc idem probari potest de actu elicito ex motivo honestatis ut arguit Valquez loc. cit. non potest habere quis voluntatem celebrandi nisi ab inlevandas defunctorum animas, que sane voluntatis non potest Ecclesia interdicere nisi bona, & honesta ex objecto delectabilis, ut ignoratio, & perstet, ut perstet, ut ignoratio potest, in eodem actu ex professo voluntatis celebrandi misam cum tacem intentione inlevandi animas defunctorum: tamen actus fine rubio est malus, perinde ac in idem actus voluntatis mutatus considerari expelli in celebrationem Missa in Ecclesia interdicta cognita, ut talis actus enim volenti celebrare missam in Ecclesia interdicta, sive cogitata habeat circumstantia, & expresse volita, sive culpabiliter ignorata, & perstet, ut ignoratio potest, in eodem actu ex professo voluntatis celebrandi misam cum tacem intentione inlevandi animas defunctorum: tamen actus fine rubio est malus, perinde ac in idem actus voluntatis mutatus considerari expelli in celebrationem Missa in Ecclesia interdicta cognita, ut talis actus enim volenti celebrare missam in Ecclesia interdicta, sive cogitata habeat circumstantia, & expresse volita, sive culpabiliter ignorata, & inuidet volita, est judicium species in genere moris, contingat eadem malitia species; cum ramen, quando circumstantia est indirecta, & interpretativa tantum volita, actus volenti celebrare missam sit omnino item numero physic, dum sit bonus, & postea dum sit malus.

Dices presupponit in celebrante illa culpabilis ignorantia mutat actus tam ingloriosus, quam voluntatis, quia vir voluntari elicitor hic actus, non obstante interdicto celebrare & præcedit iudicium illa esse factendum, variata autem cognitio, varia actus. Contra, quia ex hoc inferatur tantum maturi acti in genere moris, non autem in esse physic, quidem non invenit quicunque nova cognitio ad novum affectum sufficientem, vel ad murandom amicum; aliquo quicunque exhortatur aliquis, vel ratione adducetur iudicent, ut actum hunc, vel illum omittent, non possem cundem a facili continuare, quod patet esse falluum; sicut etiam quicunque intentiones fuerint alii, ut defacti in peccatum in omnibus circa bonum delectabile, interrumpetur affectus poterit ergo celebrans ex motivo animas levabendi & contumiae, affectum celebrandi non obstante aliqui nouit interdictum, & tunc idem actus physic fieri de bono malus. Contra hinc intervenerat in catu polo virtualis illa, seu interpretativa voluntate celebrantis in genere physic, sed tantum in esse moris; nam identitas, vel diversitas actus in genere physic attendunt ex identitate, vel diversitate motivi formalis, & expresse precise, non autem virtualis tantum, ac interpretativa, ut & arguimus de actu elicito ex delectatione moris, cum ergo in proprio perstet item motivum formalis, & expresse, si licet, inlevabendi, defunctionis animas ante, & post mortis interdictum, consequenter ius in numero actus perstet, Tamen quia quod proprieta ignorantiam culpabilem includatur in expreso illo affectu, & voluntate alla voluntas interpretativa, & virtualis, non sufficit, ut substantia actus form illi, & expressi motus; nam affectus virtualis, vel interpretativa, non sufficit, ut actus, nec aliquid physic immutatus affectus expresti, & formalis; habere enim virtutem affectum ex illa ignorantia, nisi alud est, quam sine expresti voluntate portare de peccato.

Dices rursum ut ille affectus continetur idem, debet ferri in objectum sub ratione honesti, quia huius ratione supponitur usque ad initio elicitus; sed tunc aliqui nouit interdictum, & effectus ratio honesti in objecto ergo non perstet iudicari actus; non potest, quia habita aliqui nouit interdictum celebratio non potest amplius apprehendit, ut honesta ex quocunque motivo fiat. Hic conflit totus difficultas punctus in quo varie sunt responsiones; sed breviter in his dicendum videtur, quod cum in prafato calo interdictum fecis, vel culpabiliter ignorans continuo affectum celebrandi misam ex eodem

Disputatio Quinta. De actibus Humanis.

motivo honesto, nempe animis defunctione subvenio; tale actum continuo honeste adiuge, non quidem in esse moris, sed in puro esse naturae; si tamen enim, ac actus celebrandi procedit ex ignorantia culpabilis interdicti, motivum ejus non amplius censetur esse honestas virtus, cum virtus confitas in coextentia ad prudens dictam, quod in talis case non habetur; quia dictum ex ignorantia culpabilis imprudens est, ac temerarium; remaneat itaque idem motivum solum in esse naturae ideo, pura naturali honestate in recordatione erga defunctionem animas ne movere a habeat in celebrandum, & confirmandum ejusdem celebrationis effectum, & con sequenter maneat idem actus in esse naturae ex quo pacto dicentes in mente remanere honestatem alioquin habitus virtutis in itatu prudentia acquirent, honestatem minime vero naturalem, non vero moralēm; & honestam illum operari in alieno exercitu illius habitus exercit g. dandi elemosinam, vel lemniscam, & huc responso, que inuitatur a Medina, magis aridet, quam illa allata a V. I. quez loc. c. ubi hoc secundum argumentum probat contra actuū malum eundem posse fieri honestum, si minime: cum norita interdicti inciperet affectus celebrandi ex motivo honestatis naturalis, tunc enim actus ille malus est ab initio, & postea efficiens interdicto fieri bonus in genere moris manens idem in esse naturae.

185. Respondeamus Amicis, negando posse voluntatem eundem actuū ex honesto motivo inchoatum, accedente circumstantia mala, ex eodem motivo continuare; nam circumstantia de novo adira collit ab obiecto honestate, quae definiunt per ordinem ad omnes circumstantias, & conformata ad rectum rationem, qua in ea casū practice conferunt obiectum non esse prosequendum; sublatu autem motivo honestatis, repugnat manente eundem actum, qui a motivo essentiālē pendet. Quam responsonem confirmat, quia ut honestas moveat voluntatem, quatenus honestas formaliter debet mouere, ut conformis est naturae rationale medio rationis dictamine; at honestas, quae coniunctam habet aliquam circumstantiam malam, non potest hoc modo mouiliter moveare. Sed huc responso tollitur ex modo dicitur; quia licet ex circumstantia de novo accidente est in obiecto honestas moralis, quatenus amplius mouere nequit voluntarem conformiter ad rectum, & prudens dictam rationem, adiuge tamen mouere potest sub ratione honesti naturalis; fui quia ambulare vel ob latitatem conservandam vel manducare ob vita sufficienciam: talis actus, vel affectus interioris ambulandi, vel comedendi, vel moraliter bonus, & ex proprio motivo honestas est clivis; & adiuge in fali actu per reverentiam affectuē superius prohibitus, quo causa illi evaderet malus, neque contrariae amplius ex mortivo honestatis moralis, quatenus talis, sed ut simpliciter naturalis; adiuge tamen manere idem actus in esse naturae, quia honestas moralis & naturalis in obiecto non sunt rationes distincte realiter, sed est una, & eadem physica honestas, quae superaddita conformitas ad regulam rationis dicitur moralis honestas, & ea sublatu remant in suo puro esse naturali; & quia existens physica actus humani sumbit ex obiecto nude sumptuosa in esse naturae, non autem, ut sublatu regulari ratione; quoniam cum talis subiecto ponat in ipso denominationem tantum extirpare, neque sub talis ratione in actu influere, ac physicae praefacte hinc est, quod cessante conformitate ad regulam rationis, & per reverentiam adiuge motione physica ipsius honestatis naturalis, continuatur idem actus in sua natura facta in ipsa sola mutatione in genere moris.

186. Quo autem ad alios actus, qui dicuntur intrinsecē boni, vel malefici illi transire nequeant de bonitate ad malitiam, aut contra: adiuge tamen boni fieri possum non boni, & malum non ex eo quod accedit, vel recedat libertas, aut aduentitia rationis quod sufficit, ut ne nobis, nec malitia moralis dicatur ei⁹ essentia in esse naturae; probatur adiungam, quia quantumcumque actus aliquis sit in intellectu bonus, vel malus in genere moris potest idem numerus & non liber defectu aduentitia fieri, sed accedente debita reverentia, ut conflat de moribus primō primis: & contra quā modo erat liber, reverente debita reverentia fieri potest non liber, uno, & in amēta contumacia: agitur potest idem numero actus de bono fieri non bonus, autē contra, & partem de malo non malus; & contra, con sequenter patet, quia libertas est fundamentalis rationis generis moris ex dictis q. 1. art. 1. quia proinde sublatu nulla remanere potest bonitas, vel malitia moralis in actu. Respondeamus Amicis disp. 1. q. 11. art. 4. libertatem non conferre bonitatem, vel malitiam actus, sed hanc vel illam supponere ex obiecto, idque ut actus sola libertate fiat ex non bono bonus, supponit debet, quod habeat moraliter bonitatem ex obiecto, atque actus defectu adiungit necessaria elicitus non potest habere moraliter bonitatem ex obiecto, quia nequit actus ex obiecto honestate accipere, nisi teritor in illo in experientia cogitare; hoc autem fieri nequit sine sufficienti aduentitia ad honestatem obiecti, atque ideo implicat eundem actum de-

Quæstio IV. De Bonitate, & malitia actus humani. Art. II.

279

matē specificam; nisi tenus eum interpretatur, & sequitur Vulpes disp. 69. art. 2.

189. Communis sententia est bonitatem, vel malitiam actus humani ex obiecto delumptum, esse specificam etiam specie infinitam, que etiam expressa fuit Scotti secundum quæ ultima prolog. in solutione ad 3. Henrici lit. G. ubi autem obiectum est id, a quo primō actus specificatur in genere moris, sed etiam locis citatis, ubi cum inquit bonitatem ex obiecto esse ulterius contrahibilem per bonitatem ex circumstantiis, tanquam per differentias, plane non intelligit de vera, & propria contractione generis per differentias specificas, & essentialias, sed de contractione aliquas potentialias per differentias, veluti accidentales; ita expressa loquitur 2. 6.7. & quol. 8. quibus in locis triplicem bonitatem moralem in actibus distinguunt; primam ex obiecto, quam vocat ex genere, secundam ex circumstantiis, quia appellat virtualem; & tertiam meritioram, & gravitatem ex divina acceptatione in ordine ad primum, quod postea declaratur inquit, quod prima bonitas moralis, scilicet ex obiecto, ideo potest dici ex genere, quia est quasi materialis respectu omnis bonitatis ulterioris in genere moris, nam actus transiens super obiectum est quasi formabilis per quamcumque aliam circumstantiam moralēm, & ita quasi potentialis non omnino extrā genus moris, scilicet fuit ipid actus in genere naturae, sed in genere moris, quia iam habet aliquid de illo genere, puta obiectum convenientis actus; hoc Doctor, ex quibus liquidō confat per bonitatem ex genere nequiam intellexisse bonitatem genericam propriam sumptum, sicut nec per bonitatem ex circumstantiis intellexisse specificam; sed tantum in eo tenus eam vocat bonitatem ex genere, quatenus est ulterius accidentaliter caput alterius bonitatis accidentalis, tam moralis ex circumstantiis, quam gravitatem & meritioram ex divina acceptatione; & in hoc tenus Scottum expounit, & intelligunt, nesciunt nolentes, sed etiam exteri Vazquez, Amicus, Calpenis, Arriaga, Morandus, & alli: in hoc tamē tenus concedit post aliud humanum suum quoque genericam bonitatem accipere ab obiecto a quo accipit specificam, quatenus ille, sicut considerat numericē, & individualiter, suam individualem bonitatem formalem (unit ex numerica, & individuali bonitate obiectiva obiecti); & quatenus consideratur specificē eam quoque delimit ex bonitate obiectiva specifica ejusdem; ita patet considerat lectionem gradum genericō bonitatis formalis, eam definit ex obiecto secundum bonitatem obiectivam genericē inspectam; qui ordo in gradibus metaphysicis abstrahendis etiam in ceteris observatur.

190. Probat autem conclusio, quia omnis actus etiam in genere naturae suam speciem ab obiecto habet; ergo etiam actus moralis suam fortitudinem speciem ab obiecto in genere moris, scilicet, bonitatem, vel malitiam; quod amplius declaratur, quia cum consideratur pecularis ratio obiecti in actu amoris, vel odii Dei, aut in actu iustitiae, vel iniustitiae, & similibus, communiter omnes reputant se id considerare in quo bonitas, vel malitia specifica insimilis eiūmodi actuum consilii; ratio enim obiectiva v. g. proprii vel alieni uxoris non solum datum bonitatem vel malitiam genericam acti, sed scilicet finis sibi, si erga propriam; vel malus, si erga alienam; sed etiam bonitatem, vel malitiam specificam insimilis actus matrimonialis, vel adulterii. Dat vero etiam bonitatem genericam, quia si obiectum actus boni confidetur, non ut luc, vel illa ratione bonum, sed ut solutum bonum, vel rationi contentaneum, generatim istud solum concipiendio; non est dubium, quin bonitas etiam genericā accipiat quoq; obiecto, ita generatim considerato, & patet est de malitia discurrendum Conf. quia bonitas, quam accipit actus ab obiecto, potest effi finis una bonitate ex parte circumstantiarum, si nimirum aliquis circumstantia non sinit volit, aut precepta ergo talis bonitas est specifica, non genericā; probatur consequentia, quia nulla potest daratio genericā sine specificā; ergo si dari potest in actu bonitas accepta ab obiecto est aliqua bonitate accepta ex circumstantiis: iam illa bonitas estneque specifica, alias datur genus extra species.

191. Ad rationem dubitandi negatur adiungam quod secunda pars: cum enim actus illi solo velo velo vivere, & similes sint in exercicio singulares, scilicet circa obiectum universale; omnino debent esse aliquas determinatas specie in genere moris, licet innominate, quam utique sumunt ex obiecto; quamvis enim illa ratio obiectiva honestatus, seu observantia totius legis in elle relata quod rationem formalem que fit aliquid commune, & valde genericū; tamen in esse obiecti, seu quod rationem formalem sub qua est aliquid speciale; & ita potest tribuere specificam, & speciem rationem bonitatis actus, qui in illam tendit, etenim sub hac ratione est determinatus quid in esse obiecti, hoc est, potest esse obiectum cuiudacum actus determinatus, qui possit habere suam speciem in ordine ad illud obiectum sub ea abstracione consideratur; si actus intellectus terminatus ad substantiam in communī habet suam speciem at hominem per ordinem ad illud obiectum, nam eo ipso est voluntum quacumque ratione, unde regula generalis quod dignoscendum malitiam essentialē vel accidentalem in actu erit hæc: quod illa species malitiae, debet conferri prima, & essentialis in actu, que numquam mutatur illa vero accidentalis, que mutatur manente adiuge in eadem specie moris, si quod illa malitia dicitur prima, fine qua actus secundum substantiam moralem esse non

Meld. In Secunda. Sentent.

S 4 potest